

RAZREDNO-NASTAVNO OZRAČJE I RADNO ISKUSTVO UČITELJA

Ivana Vlahek
Osnovna škola Stjepana Basaričeka, Ivanić-Grad
Ivanić-Grad, Hrvatska

Sažetak:

Razredno-nastavno ozračje sve se više smatra ključnim obilježjem škole, razreda, sveobuhvatnom odrednicom školskog razvoja mladih ljudi. Povezuje se s klasičnim varijablama razvoja učenika u školi: školskim uspjehom, pristupom školi i učenju, motivacijom, ponašanjem, razvojem socijalnog odnosa, samospoznaje i interesa. Obuhvaća cijeli niz obrazovnih čimbenika, od fizičkog okruženja do psihološkog ozračja koje je kreirano kroz socijalne kontekste, kao i brojne komponente povezane s karakteristikama učitelja i njihovim ponašanjem. Stoga je glavni cilj ovoga istraživanja ispitati razlike u percipiranom razredno-nastavnom ozračju s obzirom na spol učenika, školski uspjeh učenika i godine radnog staža učitelja kao i moguću interakciju navedenih varijabli. U istraživanju se koristio upitnik „Moj razred“, a sudjelovalo je 415 učenica i učenika trećeg i četvrtog razreda osnovne škole. Rezultati istraživanja pokazali su kako učenici koji imaju učitelje/učiteljice s više radnog staža percipiraju veće zadovoljstvo u razredu, osjećaju veću povezanost unutar razrednog odjela, imaju manje poteškoća u usvajanju nastavnih sadržaja i manje napetosti. Rodne razlike u percepciji dimenzija razredno-nastavnog ozračja pokazale su se samo na dimenziji poteškoće (učenice percipiraju manje poteškoće u odnosu na učenike).

Ključne riječi: nastava, osnovna škola, radni staž učitelja, razredno-nastavno ozračje, školski uspjeh učenika

Uvod

U Republici Hrvatskoj, za svu djecu u dobi od šeste do petnaeste godine, osnovno osmogodišnje školovanje obvezno je i besplatno. Učenici koji polaze osnovnu školu provode u razrednim odjelima oko 180 dana godišnje, po nekoliko sati, osam godina u okviru osnovne škole, stoga je vrlo važno kako se u školi/razredu osjećaju. Doživljavaju li učenici svoju razrednu zajednicu kao sigurnu, mogu li se slobodno izraziti, reći svoje mišljenje, sudjelovati u raspravama, mogu li pogriješiti, jesu li sretni, je li njihovo mišljenje važno, osjećaju li se prihvaćeno i slobodno? Sve su to pitanja od iznimne važnosti za oblikovanje učenikovog osobnog doživljaja okoline u kojoj boravi, kao i sebe samoga, te za učenikovu percepciju razredno-nastavnog ozračja. Kako ono što se s učenicima zbiva (u interakciji s drugim učenicima u razredu ili interakciji s učiteljem) može utjecati na njihove odgojno-obrazovne rezultate, na razvoj njihove osobnosti i/ili mentalno zdravlje? Traženjem odgovora na ovo i slična pitanja, ulazi se u područje istraživanja školskog, odnosno razredno-nastavnog ozračja (Bošnjak, 1997).

Halpin i Croft (1962) izjednačavaju ozračje unutar organizacije s onim što je ličnost za pojedinca. Razredno-nastavno ozračje definira se kao subjektivna predodžba važnih obilježja razreda kao radnog okruženja, a to obuhvaća: fizička obilježja razreda (opremljenost, kvaliteta uređenja); socijalne odnose između učitelja i učenika, odnosno među učenicima; očekivanja u pogledu uspjeha (rada) i ponašanja učenika; način odvijanja nastavnih procesa; specifične norme i vrijednosti koje vrijede za taj razred (razredni duh) (Eder, 2002). Razredno-nastavno ozračje temeljno se veže uz odnose učitelja i učenika u svezi s događanjima u razredu (Zabu-

kovec, 1997, Domović, 2003). U različitim se razredima učitelji i učenici različito osjećaju pa se razredno-nastavno ozračje može definirati kao zajednička učiteljska i učenička percepcija okoline (Fraser i Pickett, 2010) koja nastaje ispreplitanjem neposrednih čimbenika okoliša (fizičke, materijalne, organizacijske, operativne i društvene varijable okoliša) (Adelman i Taylor, in press). Razredno-nastavno ozračje možemo razumjeti sagledavajući ostvarenje složene interakcije na razini organizacije i rukovođenja, kao i na razini međudnosa između sudionika odgojno-obrazovnog procesa (učenika i učitelja, učenika međusobno i u odnosu spram nastavnog procesa) (Bouillet i Bijedić, 2007).

Upravo se ozračje sve više smatra ključnim obilježjem škole, razreda, sveobuhvatnom odrednicom školskog razvoja mladih ljudi i u različitim oblicima povezuje ga se s klasičnim varijablama razvoja učenika u školi: uspjehom, pristupom školi i učenju, ponašanjem i razinom ugone boravka u školi te razvojem socijalnih odnosa, samospoznaje i interesa (Eder, 2002). Žele li se ostvariti kompleksni odgojno-obrazovni ciljevi nužno je poticati i održati pozitivno i ugodno razredno-nastavno, školsko ozračje. Međusobna energija koja se stvara u optimalnom ozračju pridonosi kvaliteti odgojno-obrazovnog procesa, djeluje na učenje i poučavanje (Anđić i sur., 2010), kao što pomaže učenicima da nauče sami upravljati svojim učenjem i kontrolirati svoje ponašanje (Vizek Vidović i sur., 2003). Pozitivno razredno-nastavno ozračje odraz je pozitivnog stava učenika prema školi, razredu i učitelju. Svrhovito, radno, opušteno, srdačno, poticajno i sređeno ozračje olakšava učenje time što uspostavlja i održava pozitivan odnos i motiviranost učenika za nastavni sat (Kyriacou, 2001: 105). Relevantnost razredno-nastavnog ozračja očituje se u istraživanjima koja su pokazala kako pozitivno i podržavajuće razredno-nastavno ozračje utječe na akademska postignuća učenika, zadovoljstvo nastavom, promicanje poželjnih ciljeva kod učenika, smanjenje rizičnih ponašanja (Brophy, 1979; Schlosser, 1992; Goh i Fraser, 1995; Yildirim i sur., 2008; Avci i sur., 2009; Bošnjak, 1997; Fraser i O'Brien, 1985; Dorman i sur., 2006; Jagić i Jurčić, 2006; Boillet i Bijedić, 2007; Đermanov, 2008; Raboteg - Šarić, Šakić i Brajša - Žganec, 2009; Evans i sur., 2009; Puzić i sur., 2011). Stoga se može zaključiti kako je pozitivno razredno-nastavno ozračje iznimno važno za dobrobit učenika i učitelja. Istraživanja su također pokazala kako ponašanje učitelja, njegov jedinstveni način ophođenja, rada, odnosno stil vođenja utječe na stvaranje pozitivnog i podržavajućeg razredno-nastavnog ozračja, školska postignuća učenika, ponašanje učenika, produktivnost učenika (Lewin i sur., 1939; Walberg, 1967; Cerit, 2013; Ozorio, 2014). Učiteljeva vodeća uloga omogućuje da se njegov utjecaj očituje u većoj mjeri na razredno-nastavno ozračje nego utjecaj drugih sudionika odgojno-obrazovnog procesa (Bognar i Matijević, 2002). Poželjno pozitivno ozračje u učionici karakterizirano je opuštenom atmosferom, zdravim i svrhovitim djelovanjem koje prikazuje dječji rad i najbolje korištenje raspoloživih sredstava. Učitelj bi trebao biti uravnotežena, opuštena i entuzijastična osoba, a njegovo profesionalno ponašanje trebalo bi biti začinjeno dozom humora, odisati povjerenjem i smirenošću te biti majstor umijeća u stvaranju dobrih međuljudskih odnosa (Dalton, 1951). Razredno-nastavno ozračje obuhvaća cijeli niz obrazovnih čimbenika, od fizičkog okruženja do psihološkog ozračja koje je kreirano kroz socijalne kontekste, kao i brojne komponente povezane s karakteristikama učitelja i njihovim ponašanjem (Miller i Cunningham, 2011). Prema spoznajama autora, u Hrvatskoj nije ispitivana povezanost radnog staža učitelja s učeničkom percepcijom dimenzija razredno-nastavnog ozračja, stoga je predmet ovog istraživanja ispitati razlike u percipiranom razredno-nastavnom ozračju i školskom uspjehu učenika s obzirom na rodne razlike učenika i godine radnog staža učitelja, kao i moguću interakciju navedenih varijabli. Učenička osobna percepcija razredne okoline i doživljaj razreda iznimno su važni za učenička postignuća i za njihov emocionalni i socijalni razvoj. Rezultati dosadašnjih istraživanja pokazali su da učenice u odnosu na učenike iskazuju veće zadovoljstvo školom i procjenjuju većim povjerenje u nastavnike, dok u ostalim aspektima procjene razredno-nastavnog ozračja nisu utvrđene rodne razlike (Raboteg-Šarić i sur., 2009; Koludrović i Reić Ercegovac, 2014). Učeničko opterećenje nastavom, kao dimenzijom razredno-nastavnog ozračja, pokazalo se većim kod učenika u odnosu na učenice (Jurčić, 2006), što može upućivati na bolje suočavanje učenica sa zahtjevima

škole. Najnoviji rezultati istraživanja koje su provele Koludrović, Ratković i Bajan (2016) pokazali su kako u percepciji ispitivanih varijabli razredno-nastavnog ozračja nisu utvrđene razlike između učenica i učenika.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj je ovoga istraživanja ispitati razlike u percipiranom razredno-nastavnom ozračju s obzirom na rod učenika, školska postignuća učenika i godine radnog staža učitelja/učiteljica kao i moguću interakciju navedenih varijabli. Također, željela se ispitati povezanost između uspjeha učenika iz različitih predmeta i učeničke percepcije dimenzija razredno-nastavnog ozračja. Na temelju postavljenog cilja istraživanja, postavljeni su sljedeći problemi:

1. utvrditi povezanost između radnog staža učitelja razredne nastave i učeničke percepcije dimenzija razredno-nastavnog ozračja
2. utvrditi rodne razlike učenika u percepciji dimenzija razredno-nastavnog ozračja
3. utvrditi povezanost školskog uspjeha učenika i percepcije dimenzija razredno-nastavnog ozračja.

HIPOTEZE

Na osnovi analize teorijskih radova, rezultata empirijskih istraživanja drugih autora te problema istraživanja, postavljene su sljedeće hipoteze:

1. Učenici koji imaju učitelja s više radnog staža u osnovnoj školi percipirat će razredno-nastavno ozračje pozitivnijim (veće zadovoljstvo i povezanost, manju napetost, natjecanje i poteškoće) od onih učenika koji imaju učitelje s manje radnog staža. Specifičnosti i iskustvo učitelja koje donose godine rada u struci mogu utjecati na način ponašanja učitelja, mirnoću, sigurnost u radu, a sukladno tome i na percepciju dimenzija razredno-nastavnog ozračja kod učenika;
2. Neće biti rodnih razlika u učeničkoj percepciji razredno-nastavnog ozračja;
3. Učenici koji postižu bolji školski uspjeh, percipirat će razredno-nastavno ozračje kao pozitivnije.

SUDIONICI I TIJEK ISTRAŽIVANJA

U istraživanju je sudjelovalo 415 učenika trećih i četvrtih razreda iz 22 razredna odjela, od toga je 232 (56%) dječaka, odnosno 183 (44%) djevojčice. Svi su ispitanici učenici 22 odjela trećeg i četvrtog razreda osnovne škole. Istraživanje je provedeno u četiri osnovne škole u Zagrebačkoj županiji.

Ispitivanje je autorica provodila osobno u svakoj školi, u svakom razredom odjelu. Učenicima su dane usmene upute za ispunjavanje upitnika te su upućeni na pisane upute koje se nalaze na svakom upitniku. Ispitivanje je bilo anonimno i nije bilo vremenski ograničeno, a svi učenici završili su prije isteka jednog školskog sata (45 minuta).

Razredno-nastavno ozračje ispitivano je adaptiranom verzijom upitnika „Moj razred“ („My class inventory“, Fisher i Fraser, 1981). Upitnik je adaptiran za potrebe projekta „Aktivna/efikasna škola“ (Zarevski i sur., 2000). Uključuje pet dimenzija razredno-nastavnog

ozračja, kategorije međusobnih odnosa (zadovoljstvo – stupanj u kojem učenici uživaju u razrednim aktivnostima, sretni su i sviđa im se u školi i povezanost – procjena učenika o stupnju u kojem su učenici u razredu u prijateljskim odnosima) i razvitka ličnosti (napetost – stupanj u kojem se učenici sukobljavaju i svađaju; natjecanje – ponašanje koje je u većoj ili manjoj mjeri prisutno prilikom rješavanja zadataka, zadaća, ocjenjivanja i sličnih školskih aktivnosti; poteškoće – procjena učenika o težini nastavnih sadržaja i njihovoj potrebi za pomoći u učenju), a svaka sadrži pet tvrdnji.

S obzirom na dob ispitanika, učenici su na tvrdnje odgovarali da/ne odgovorima (dihotomnim načinom) (Zabukovec, 1997).

REZULTATI ISTRAŽIVANJA I RASPRAVA

Instrument „Moj razred“ mjeri pet dimenzija. Cronbachov alfa zadovoljavajući je za dimenzije povezanost, natjecanje i napetost, dok je za dimenzije zadovoljstvo i poteškoće Cronbachov alpha niži, što je sukladno nekim ranijim istraživanjima (Zarevski i sur., 2000; Jakšić, 2008; Ivanković i Rijavec, 2011; Božić, 2013) (tablica 1).

Tablica 1: Pouzdanost podljestvica upitnika Moj razred (Cronbachov alfa)

PODLJESTVICA	α
zadovoljstvo	$\alpha = 0,53$
povezanost	$\alpha = 0,72$
natjecanje	$\alpha = 0,60$
poteškoće	$\alpha = 0,32$
napetost	$\alpha = 0,68$

Zbog dobivene niske pouzdanosti, rezultati na dimenziji poteškoća (0,32) neće se interpretirati, dok je rezultate dobivene na dimenziji zadovoljstvo (0,53) potrebno interpretirati s oprezom.

Podatci su analizirani u softverskom programu za statističke analize SPSS 17. Deskriptivnom analizom prikazan je broj ispitanika (N), najniži (min) i najviši rezultati (max), prosječne vrijednosti izražene aritmetičkom sredinom (M) uz standardnu devijaciju kao pripadajuću mjeru raspršenja (SD). Dvofaktorskom analizom varijance testirani su efekti roda učenika, godine radnog staža učitelja te njihova interakcija na percipirano razredno-nastavno ozračje i uspjeh učenika izražen ocjenama s prošlog obrazovnog razdoblja u hrvatskom jeziku, matematici, stranom jeziku i prirodi i društvu. Razlike su testirane F omjerom uz razinu značajnosti (p), te je prikazana veličina utjecaja (engl. effect size) razlika na rezultate. Za tumačenje veličine utjecaja (η^2) korišten je Cohenov kriterij (1988; Pallant, 2010). Za varijablu staž izračunat je Tukeyov post hoc test kako bi se precizno utvrdilo između kojih je kategorija učitelja s obzirom na godine radnog staža razlika statistički značajna.

Za utvrđivanje povezanosti između dimenzija razredno-nastavnog ozračja i školskog uspjeha korišten je Pearsonov koeficijent korelacije uz Cohenove (1988; Pallant, 2010) smjernice za tumačenje veličine korelacije.

Tablica 2. Deskriptivni podaci za dimenzije razrednog ozračja i školskog uspjeha

	N	min	max	M	SD
zadovoljstvo	404	1	5	3,81	1,16
povezanost	402	1	5	3,29	1,58
natjecanje	404	1	5	3,71	1,31
napetost	391	1	5	2,67	1,49
ŠU hrv. jezik	406	2	5	4,14	0,86
ŠU mat.	407	1	5	4,02	1,02
ŠU strani jez.	400	2	5	4,20	0,96
ŠU pri. i druš.	406	1	5	4,08	0,92

Odgovori na dimenzijama upitnika razredno-nastavnog ozračja variraju od 1-5. Vidljivo je da su ispitani učenici prosječno zadovoljni razredno-nastavnim ozračjem u svom razredu (M=3,81), ali i da osjećaju primjetnu razinu natjecanja među učenicima (M=3,71). Također se uočava vrlo dobar prosječni uspjeh učenika u svim obuhvaćenim nastavnim predmetima, od kojih najbolje prosječne školske ocjene imaju predmeti stranih jezika (M=4,20) i hrvatskoga jezika (M=4,14).

ROD UČENIKA, RADNI STAŽ UČITELJA I RAZREDNO-NASTAVNO OZRAČJE

Ovim istraživanjem nastoji se utvrditi povezanost između radnog staža učitelja razredne nastave i učeničke percepcije dimenzija razredno-nastavnog ozračja te utvrditi rodne razlike učenika u percepciji dimenzija razredno-nastavnog ozračja. Rezultati dvofaktorske analize varijance pokazuju kako nema rodni razlika u zadovoljstvu učenika, što nije u skladu s rezultatima ranijih istraživanja koja su pokazala kako su djevojčice zadovoljnije školom u odnosu na dječake (Raboteg-Šarić i sur., 2009; Koludrović i Reić Ercegovac, 2014).

Tablica 3. Razlike na dimenziji zadovoljstva s obzirom na rod učenika i radni staž učitelja

Rod	Radni staž učitelja	N	M	SD
učenici	do 5 godina	33	3,27	1,44
	6-15 godina	29	3,86	1,16
	16-30 godina	111	3,80	1,14
	više od 30 godina	50	3,94	1,10
	Ukupno	223	3,76	1,19
učenice	do 5 godina	33	3,61	1,17
	6-15 godina	23	3,61	1,16
	16-30 godina	79	3,87	1,20
	više od 30 godina	43	4,21	0,80
	Ukupno	178	3,87	1,12

Ukupno	do 5 godina	66	3,44₄	1,31
	6-15 godina	52	3,75	1,15
	16-30 godina	190	3,83	1,17
	više od 30 godina	93	4,06₁	0,98
	Ukupno	401	3,81	1,16
		F	p	eta ²
Rod		,658	,418	,002
Stož		4,024	,008	,030
Rod * Stož		,797	,496	,006

Napomena: Indeksi pored vrijednosti aritmetičkih sredina označavaju između kojih skupina je značajna razlika utvrđena Tukeyovim *post hoc* testom (1- od 0 do 5 god., 2- od 6 do 15 god., 3-od 16 do 30 god., 4- više od 30 god..)

No, utvrđena je značajna razlika s obzirom na učiteljski staž (Tablica 3). Naime, učenici čiji učitelji imaju više od 30 godina radnog staža značajno su zadovoljniji razredom od učenika čiji učitelji imaju do 5 godina radnog staža. Prema Cohenovom kriteriju, utjecaj staža na zadovoljstvo učenika je značajan, ali malen. Interakcija roda učenika i radnog staža učitelja nije se pokazala značajnom.

Tablica 4. Razlike na dimenziji povezanosti s obzirom na rod učenika i radni staž učitelja

Rod	Radni staž učitelja	N	M	SD
učenici	do 5 godina	35	2,69	1,66
	6-15 godina	32	2,91	1,86
	16-30 godina	106	3,31	1,62
	više od 30 godina	48	3,58	1,29
	Ukupno	221	3,21	1,62
učenice	do 5 godina	34	2,65	1,50
	6-15 godina	23	3,35	1,87
	16-30 godina	78	3,50	1,49
	više od 30 godina	43	3,81	1,33
	Ukupno	178	3,39	1,55
Ukupno	do 5 godina	69	2,67_{3,4}	1,57
	6-15 godina	55	3,09	1,86
	16-30 godina	184	3,39₁	1,57
	više od 30 godina	91	3,69₁	1,31
	Ukupno	399	3,29	1,59

	F	p	eta ²
Rod	1,395	,238	,004
Stož	6,260	,000	,046
Rod * Stož	,245	,865	,002

Napomena: Indeksi pored vrijednosti aritmetičkih sredina označavaju između kojih skupina je značajna razlika utvrđena Tukeyovim *post hoc* testom (1- od 0 do 5 god., 2- od 6 do 15 god., 3-od 16 do 30 god., 4- više od 30 god.)

Za dimenziju povezanosti također nisu utvrđene rodne razlike, što znači da se djevojčice i dječaci unutar razreda podjednako percipiraju kao prijatelji. Utvrđena je razlika s obzirom na godine radnog staža učitelja. U razredima mlađih učitelja/učiteljica (do 5 godina radnog staža) manja je povezanost među učenicima nego kod iskusnijih učitelja (od 16 do 30 godina radnog staža, odnosno više od 30 godina radnog staža) (Tablica 4). Utjecaj razlike je malen, odnosno razlika s obzirom na godine radnog staža učitelja objašnjava 4,6% varijance povezanosti učenika.

Tablica 5. Razlike na dimenziji natjecanja s obzirom na rod učenika i radni staž učitelja

Rod učenika	Radni staž učitelja	N	M	SD
Muški	do 5 godina	35	3,74	1,34
	6-15 godina	31	3,90	1,40
	16-30 godina	106	3,80	1,12
	više od 30 godina	50	3,58	1,58
	Ukupno	222	3,76	1,31
Ženski	do 5 godina	34	3,88	1,30
	6-15 godina	23	3,26	1,36
	16-30 godina	80	3,60	1,32
	više od 30 godina	42	3,83	1,27
	Ukupno	179	3,66	1,31
Ukupno	do 5 godina	69	3,81	1,31
	6-15 godina	54	3,63	1,40
	16-30 godina	186	3,72	1,21
	više od 30 godina	92	3,70	1,44
	Ukupno	401	3,72	1,31
		F	p	eta ²
Rod		,596	,440	,002
Stož		,311	,817	,002
Rod * Stož		1,594	,190	,012

Napomena: Indeksi pored vrijednosti aritmetičkih sredina označavaju između kojih skupina je značajna razlika utvrđena Tukeyovim *post hoc* testom (1- od 0 do 5 god., 2- od 6 do 15 god., 3-od 16 do 30 god., 4- više od 30 god.)

Natjecanje unutar razreda podjednako je percipirano i od strane učenika i od strane učenica, kao i s obzirom na radno iskustvo njihovih učitelja (Tablica 5).

Tablica 6. Razlike na dimenziji napetosti s obzirom na rod učenika i radni staž učitelja

Rod uč.	Radni staž učitelja	N	M	SD
muški	do 5 godina	35	2,86	1,78
	6-15 godina	29	2,83	1,28
	16-30 godina	103	2,64	1,53
	više od 30 godina	47	2,36	1,24
	Ukupno	214	2,64	1,48
ženski	do 5 godina	34	3,06	1,54
	6-15 godina	21	2,81	1,57
	16-30 godina	76	2,87	1,54
	više od 30 godina	43	2,16	1,21
	Ukupno	174	2,72	1,50
Ukupno	do 5 godina	69	2,96₄	1,66
	6-15 godina	50	2,82	1,40
	16-30 godina	179	2,74	1,53
	više od 30 godina	90	2,27₁	1,23
	Ukupno	388	2,68	1,49
		F	p	eta ²
Rod		,099	,753	,000
Stož		3,494	,016	,027
Rod * Stož		,467	,706	,004

Napomena: Indeksi pored vrijednosti aritmetičkih sredina označavaju između kojih skupina je značajna razlika utvrđena Tukeyovim *post hoc* testom (1- od 0 do 5 god., 2- od 6 do 15 god., 3-od 16 do 30 god., 4- više od 30 god.)

Utvrđena je značajna razlika u napetosti s obzirom na staž učitelja (Tablica 6). Naime, učenici u razredima s najmanje iskusnim učiteljima osjećaju veću napetost u razredu, tj. više se svađaju u odnosu na učenike s najiskusnijim učiteljima (više od 30 god. radnog staža). Navedena je razlika značajna, ali mala. Podjednako napetost percipiraju djevojčice i dječaci, nema razlike u odnosu na rod učenika.

Hipoteza od koje se polazi u ovom istraživanju, potvrđena je. Učenici koji imaju učitelja/učiteljicu s više radnog staža (od 16 do 30 godina radnog staža i više od 30 godina radnog staža) percipiraju razredno-nastavno ozračje kao pozitivnije. Učenici percipiraju veće zadovoljstvo i povezanost, a manje i napetosti. Na dimenziji natjecanje nije zabilježena statistički značajna razlika. Pretpostavka da su učitelji koji imaju više radnog staža, zbog iskustva, postaju

sve bolji „majstori umijeća u stvaranju dobrih međuljudskih odnosa“, čime se postiže pozitivnije razredno-nastavno ozračje, pokazala se ispravnom.

Ovo istraživanje nije potvrdilo rezultate prijašnjih istraživanja koja su pokazala kako je zadovoljstvo školom (dimenzija razredno-nastavnog ozračja) veće kod učenica u odnosu na učenike (Raboteg-Šarić i sur., 2009; Koludrović i Reić Ercegovac, 2014). Do sličnih rezultata došle su Koludrović, Ratković, Bajan (2016), koji su pokazali kako ni u jednoj od ispitivanih varijabli razredno-nastavnog ozračja nisu utvrđene razlike između učenica i učenika.

POVEZANOST RAZREDNO-NASTAVNOG OZRAČJA I ŠKOLSKOG USPJEHA

Tablica 7. Korelacijska matrica dimenzija ozračja i školskog uspjeha

	zadov.	povez.	natjec.	nap.	ŠU hrv.jez	ŠU mat.	ŠU str.jez.	ŠU PID
zadovoljstvo	-							
povezanost	,385**	-						
natjecanje	-,168**	-,236**	-					
napetost	-,309**	-,317**	,433**	-				
ŠU hrv. jezik	,112*	-,023	,043	-,014	-			
ŠU mat.	,011	-,064	,016	,033	,711**	-		
ŠU strani jez.	,044	-,054	-,011	-,059	,655**	,601**	-	
ŠU pri. i druš.	,112*	-,063	,056	,005	,744**	,712**	,585**	-

U tablici 7. prikazani su Pearsonovi koeficijenti korelacija dimenzija razredno-nastavnog ozračja i školskog uspjeha. Rezultati pokazuju da su zadovoljstvo i povezanost međusobno statistički značajno pozitivno povezani, dok su s natjecanjem i napetošću statistički značajno negativno povezani. Razina natjecanja statistički je značajno negativno povezana s povezanošću u razredu. Razina napetosti statistički je značajno pozitivno povezana s dimenzijom napetosti te negativno povezana s povezanošću i već spomenutim zadovoljstvom.

Hipoteza je djelomično potvrđena. U matrici zadovoljstvo vidljiva je značajna pozitivna povezanost s ocjenama iz hrvatskog jezika i prirode i društva te je ta povezanost prema Cohe-novom kriteriju mala. Dimenzije razredno-nastavnog ozračja povezanost, natjecanje i nape-tost nisu značajno povezane s uspjehom učenika. Ovaj rezultat donekle iznenađuje, s obzirom na rezultate nekih ranijih istraživanja koji upućuju na to da je pozitivno, podržavajuće razredno-nastavno ozračje jedan od najznačajnijih prediktora boljeg školskog uspjeha učenika u osnovnim školama (Dorman i sur., 2006; Raboteg-Šarić, Šakić i Brajša-Žganec, 2009; Evans i sur., 2009; Puzić i sur., 2011). Ipak, rezultati istraživanja koje su provele Koludrović, Ratković i Bajan (2016) pokazali su kako su se varijable procjene kvalitete interakcija na relacijama učenik – učenik i učenik – nastavnik pokazale prediktivnima i to na način da bolji školski uspjeh postižu oni učenici koji kvalitetu tih odnosa procjenjuju lošijima. Dobivene rezultate u ovom istraživanju moguće je objasniti pretpostavkom da su učenici koji postižu bolji školski uspjeh osjetljiviji na dimenzije razredno-nastavnog ozračja. Oni ulažu mnogo truda kako bi postigli izvrstan školski uspjeh, a može se pretpostaviti da ne osjećaju jednak napor s druge strane, od svojih suučenika i učitelja.

ZAKLJUČAK

Rezultati ovog istraživanja djelomično su potvrdili postavljene hipoteze. Učenici koji imaju učitelje/učiteljice s više radnog staža percipiraju veće zadovoljstvo u razredu, osjećaju veću povezanost unutar razrednog odjela te manje napetosti. Samo na dimenziji natjecanje razredno-nastavnog ozračja nije zabilježena statistički značajna razlika s obzirom na radni staž učitelja. Takav rezultat može se povezati sa suvremenim pretpostavkama škole kao zajednice koja uči i koja je usmjerena smanjivanju natjecateljskog ponašanja. Iako valja napomenuti ograničenja provedenog istraživanja, a to su niske pouzdanosti na dimenzijama zadovoljstvo i poteškoće, dobiveni rezultat ukazuje na važnost iskustva koje učitelji stječu tijekom svog radnog vijeka. Učitelji koji su bogatiji radnim iskustvom vjerojatno su iskustvom stekli i usavršili sposobnosti koje učenici prepoznaju kao pozitivne i koje se preslikavaju u njihovoj percepciji dimenzija razredno-nastavnog ozračja. Za stvaranje pozitivnog razredno-nastavnog ozračja važna je opuštena, ali radna atmosfera, sa zdravim i svrhovitim djelovanjem, koju prikazuje dječji rad i najbolje korištenje raspoloživih sredstava, a prije svega, oblikuje ju učitelj koji bi trebao biti uravnotežena osoba, opuštena osoba i entuzijastična osoba. Njegovo profesionalno ponašanje trebalo bi biti začinjeno dozom humora, treba odisati povjerenjem i smirenošću, trebao bi biti majstor umijeća u stvaranju dobrih međuljudskih odnosa (Dalton, 1951). Rezultati ovog istraživanja pokazali su kako učenici koji imaju iskusnije učitelji percipiraju razredno-nastavno ozračje kao pozitivnije (veća povezanost i zadovoljstvo, a manje napetosti) u odnosu na učenike koji imaju učitelje s manje radnog iskustva. Ovakav rezultat ukazuje na važnost stečenog radnog iskustva za oblikovanje razredno-nastavnog ozračja. Valjalo bi dodatno istražiti što je to što čini glavnu razliku među učiteljima s obzirom na radno iskustvo, dobivene rezultate usmjeriti u obrazovanje budućih učitelja te dodatna stručna osposobljavanja učitelja.

LITERATURA

- Adelman, H. S., Taylor, L. (in press). Classroom climat. U Lee, S. W.; Lowe, P.A. i Robinson E. (Ur.), *Encyclopedia of School Psychology*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Anđić, D., Pejić Papak, P., Vidulin-Orbanić, S. (2010). Stavovi studenata i učitelja o razrednom ozračju kao prediktoru kvalitete nastave u osnovnoj školi. *Pedagogijska istraživanja*, 7 (1), 67-83.
- Avcı, S., Yuksel, A., Soyer, M., Balikcioglu, S. (2009). The Cognitive and Affective Changes Caused by the Differentiated Classroom Environment Designed for the Subject of Poetry. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 9 (3), 1069-1084.
- Bognar, L., Matijević, M. (2002). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bouillet, D., Bijedić, M. (2007). Rizična ponašanja učenika srednjih škola i doživljaj kvalitete razredno-nastavnog ozračja. *Odgojne znanosti*, 9(2), 113-132.
- Bošnjak, B. (1997). *Drugo lice škole. Istraživanje razredno-nastavnog ozračja*. Zagreb: Alinea.
- Božić, B. (2015). Stvarno i poželjno razredno ozračje osnovnoj školi. *Život i škola : časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 61 (1), 93-100.
- Brophy, J.E. (1979). Teachers Behavior and its Effects. *Journal of Educational Psychology*, 71 (6).
- Buljubašić Kuzmanović, V.; Botić, T. (2012). Odnos školskog uspjeha i socijalnih vještina kod učenika osnovne škole. *Život i škola : časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 58 (27), 38-54.

- Cerit, Y. (2013). The Relationship between Paternalistic Leadership and Bullying Behaviours towards Classroom Teachers. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 13 (2), 847-851.
- Dalton, W. T. (1951). Classroom Atmosphere Reflects Quality of Learning. *Educational Leadership*, 8 (7), 429-433.
- Domović, V. (2003). *Školsko ozračje i učinkovitost škole*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Dorman, J. P., Aldridge, J. M., Fraser, B. J. (2006) Using Students' Assessment of Classroom Environment to Develop a Typology of Secondary School Classrooms. *International Education Journal*, 7: 906–915.
- Đermanov, J. (2008). *Interpersonalni odnosi u vaspitnoobrazovnom procesu i postignuća učenika*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Eder, F. (2002). Unterrichtsklima und Unterrichtsqualität. *Unterrichtswissenschaft* 30 (3), 213-229.
- Evans, I. M., Harvey, S. T., Buckley, L., Yan, E. (2009) Differentiating classroom climate Concepts: Academic, Management and Emotional Environments. *Journal of Social Sciences*, 4: 131–146.
- Fisher, D. L., Fraser, B. J. (1981). Validity and Use of the My Class Inventory. *Science Education*, 65 (2), 145-156.
- Fraser, B. J., O'Brien, P. (1985). Student and Teacher Perception of the Environment of Elementary School Classrooms. *Elementary School Journal*, 85, 567-580.
- Fraser, B.; Pickett, L. (2010). Creating and assessing positive classroom learning environments. *Childhood Education*. <http://www.highbeam.com>
- Goh, S. C., Fraser, B. J. (1995). *Learning Environment and Student Outcomes in Primary Mathematics Classrooms in Singapore*. San Francisco: Annual Meeting of the American Educational Research Association. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED389627.pdf>
- Halpin, A. W., Croft, D.B. (1962). *The Organizational Climate of Schools*. Midwest Administration Center, University of Chicago.
- Ivanković, M., Rijavec, M. (2012). Utjecaj provođenja programa pozitivne psihologije na optimizam i razredno ozračje kod učenika četvrtog razreda osnovne škole. *Napredak*, 153 (2), 219-233.
- Jagić, S., Jurčić, M. (2006). Razredno-nastavno ozračje i zadovoljstvo učenika nastavom. *Acta Iadertina*, 3, 29-43.
- Jakšić, I. (2008). Razlike u razredno-nastavnom ozračju razreda sa i bez integriranih učenika s posebnim potrebama U: M. Cindrić, V. Domović, M. Matijević (Ur.) *Pedagogija i društvo znanja*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 601-612.
- Jokić, B., Ristić Dedić, Z. (2010). Razlike u školskom uspjehu učenika trećih i sedmih razreda osnovnih škola u Republici hrvatskoj s obzirom na spol učenika i obrazovanje roditelja: populacijska perspektiva. *Revija za socijalnu politiku*, 17(3), 345–362
- Jurčić, M. (2006). Učeničko opterećenje nastavom i razredno-nastavno ozračje. *Odgovorne znanosti*, 8 (2), str. 329-346.
- Koludrović, M.; Reić Ercegovac, I. (2014). Uloga razredno-nastavnog ozračja u objašnjenju ciljnih orijentacija. *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja*, 23 (2), 283-302.
- Koludrović M., Ratković, A.; Bajan, N. (2016). Odnos razredno-nastavnog ozračja, samoučinkovitosti, emocionalne kompetentnosti i školskog postignuća učenika petih i osmih razreda osnovne škole. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta Split*, 6/7: 159-180.
- Kyriacou, C. (2001). *Temeljna nastavna umijeća*. Zagreb: Educa.

- Lewin, K., Lippitt, R., White, R. K. (1939), Patterns of aggressive behavior in experimentally created social climates. *Journal of Social Psychology*, 10, 271-279.
- Miller, A., Cunnigham, K. (2011). *Classroom Environment*. Preuzeto s: <http://www.education.com/reference/article/classroom-environment/>
- Ozorio, K. (2014). Understanding Social and Emotional Needs as an Approach in Developing a Positive Classroom Environment. *Online Submission*, B.A. Thesis, Dominican University of California. Preuzeto s: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED545602.pdf>
- Pallant, J. (2010). *SPSS Survival Manual (4th edition): A Step by Step Guide to Data Analysis using SPSS*. Maidenhead: Open University Press.
- Puzić, S., Baranović, B., Doolan, K.(2011) Školska klima i sukobi u školi, *Sociologija i prostor*, 191(3): 335–358.
- Raboteg-Šarić, Z., Šakić, M., Brajša-Žganec, A. (2009) Kvaliteta života u osnovnoj školi: povezanost sa školskim uspjehom, motivacijom i ponašanjem učenika, *Društvena istraživanja*, 4-5(102-103): 697–716.
- Vizek Vidović, V., Rijavec, M., Vlahović-Štetić, V., Miljković, D. (2003). *Psihologija obrazovanja*. Zagreb: IE.
- Schlosser, L. K. (1992). Teacher distance and student disengagement: School lives on the margin. *Journal of Teacher Education*, 43, 128-140.
- Walberg, J. H. (1967). Teacher personality and classroom climate. *Psychology in the Schools*, 5(2), 163–169.
- Yildirim, O., Acar, A.C., Bull, S., Sevinc, L. (2008). Relationships between Teachers' Perceived Leadership Style, Students' Learning Style, and Academic Achievement: A Study on High School Students. *Educational Psychology*, 28 (1), 73-81.
- Zabukovec, V. (1997). Istraživanje razrednog ozračja – slovensko iskustvo. *Školsko i razredno-nastavno ozračje – put prema kvalitetnijoj hrvatskoj školi i nastavi* U: Vrgoč, H.(ur.). Zagreb: Hrvatsko pedagoško-književni zbor, 24-33.
- Zarevski, P., Vizek-Vidović, Rijavec, M., Pavličević-Franić, D., Miljković, D., Vlahović-Štetić, V., Prot, F., Matijević, M., Bratko, D., Ljubin, T. (2000). *Izveštaj. Vanjska i unutarnja evaluacija projekta „Aktivna/efikasna škola“*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Classroom Atmosphere and Work Experience of Teachers

Abstract: Classroom atmosphere is increasingly seen as a key element of school, class, comprehensive guideline of academic development of young people. It connects with the classic variables development of students in school: school achievement, access school and learning, motivation, behavior, development of social relationships, self-awareness and interest. It covers the full range of educational factors, from the physical environments to the psychological atmosphere that is created through social contexts, as well as numerous components associated with the characteristics of teachers and their behavior. The main objective of this study was to examine differences in the perceived classroom atmosphere with regard to academic achievement of students, gender students and years of service of teachers as well as possible interactions of these variables. The study used a questionnaire "My class inventory", and was attended by 415 pupils of the third and fourth grade. The results showed that students who have teachers with more seniority perceived greater satisfaction in the classroom, they feel a greater connection within a class section, less difficulty in adopting the teaching content and less tension. The differences in the perception of dimension classroom atmosphere with regard to gender proved that to be only the dimension of difficulty (female students perceive less difficulty in relation to the male students).

Keywords: academic achievement, classroom atmosphere, teachers work experience, teaching, elementary school

Unterrichtsatmosphäre und Arbeitserfahrung der Lehrer

Zusammenfassung: Die Unterrichtsatmosphäre wird immer mehr als das Schlüsselement der Schule und der Klasse angesehen, als eine umfassende Leitlinie schulischer Entwicklung der jungen Menschen. Es wird mit den klassischen Variablen der Schülerentwicklung in der Schule in Verbindung gebracht: Schulleistungen, Zugang zur Schule und zum Lernen, Motivation, Verhalten, Entwicklung von sozialen Beziehungen, Selbstbewusstsein und Interessen. Es umfasst das gesamte Spektrum der Bildungsfaktoren, von der physischen Umgebung bis zur psychologischen Atmosphäre, die durch soziale Kontexte geschaffen wird, sowie auch eine Vielzahl von Komponenten, die mit den Eigenschaften von Lehrern und ihrem Verhalten verbunden sind. Daher war das Hauptziel dieser Studie die Untersuchung der Unterschiede der wahrgenommenen Unterrichtsatmosphäre in Bezug auf das Geschlecht und die Schulleistungen der Schüler und den Dienstjahren von Lehrer/innen sowie mögliche Wechselwirkungen dieser Variablen. In der Studie wurde der Fragebogen "Meine Klasse" verwendet, und an der Umfrage nahmen 415 Dritt- und Viertklässler teil. Die Ergebnisse zeigten, dass Schüler, deren Lehrer/innen mehr Arbeitserfahrung haben, eine größere Zufriedenheit in der Klasse wahrnehmen, sie fühlen ein größeres Zusammengehörigkeitsgefühl innerhalb der Klasse, haben weniger Schwierigkeiten bei Aneignung der Lerninhalte und fühlen weniger Anspannung. Die geschlechtsspezifischen Unterschiede bei der Wahrnehmung der Dimension der Unterrichtsatmosphäre wurden nur bei der Dimension der Schwierigkeiten nachgewiesen (Schülerinnen nehmen weniger Schwierigkeiten im Verhältnis zu den Schülern wahr).

Schlüsselbegriffe: Unterricht, Grundschule, Dienstjahre der Lehrer, Unterrichtsatmosphäre, Schulleistungen der Schüler